

Fenòmens fonètics entre consonants a l'interior de paraula i per fonètica sintàctica (II): assimilacions

MONTSERRAT BADIA I CARDÚS

2. Assimilacions

L'assimilació consisteix en el fet que una consonant en posició implòsiva perd el seu propi lloc o mode d'articulació i adopta el de la consonant següent i, per tant, s'hi assimila, fet que ocorre bàsicament en la parla col·loquial i ràpida, tant a l'interior de paraula com per fonètica sintàctica, és a dir, en els enllaços entre paraules que es pronuncien seguides, sense pausa. Així, doncs, el fenomen de l'assimilació depèn del ritme elocutiu o del registre emprats: com més ràpida i col·loquial sigui la parla, més assimilacions es produiran.

Com a resultat de l'assimilació, es poden donar dos casos diferents:

1. Canvi d'un so per un altre, que adopta el lloc d'articulació del següent.

2. Assimilació a totes les característiques articulatòries del so següent.

2.1. Canvi d'un so per un altre, que adopta el lloc d'articulació del següent

Un so adopta el lloc d'articulació de la consonant que el segueix, sons que es distingeixen, però, com a dues consonants diferents. Les assimilacions d'aquest tipus més freqüents en català són les que citem a continuació.

2.1.1. Bilabialització

- [n] davant de bilabial, [p] o [b], es pronuncia com a bilabial, [m]. Davant de [p]: *benparlat* (be[mp]arlat), *un país* (u[m p]aís); davant de [b]: *canvi* (ca[mb]i), *un bon vi* (u[m b]o[m b]i).

2.1.2. Labiodentalització

- [m] davant del so labiodental [f] esdevé el so nasal labiodental, l'al·lòfon [m̥]: *amfibi* (a[m̥f]ibi), *àmfora* (à[m̥f]ora), *hem fet* (he[m̥ f]et).
- [n] davant del labiodental [f] també esdevé el so nasal labiodental, [m̥]: *infern* (i[m̥f]ern), *inflar* (i[m̥f]lar), *han fet* (ha[m̥ f]et).

2.1.3. Dentalització

- [n] davant de dental, [t] o [d], es pronuncia com a nasal dentalitzat, és a dir,

esdevé l'al·lòfon [n̥]. Davant de [t]: *conte* (co[nt̥e), *un tema* (u[n̥ t̥]ema); davant de [d]: *tendre* (te[n̥d̥]re), *un didal* (u[n̥ d̥]idal).

- [l] davant de dental també es dentalitza, com l'al·lòfon [l̥]. Davant de [t]: *alta* (a[l̥t̥]a), *pal tort* (pa[l̥ t̥]ort); davant de [d]: *caldo* (ca[l̥d̥]o), *cel daurat* (ce[l̥ d̥]aurat).

2.1.4. Palatalització

- [n] davant de palatal esdevé el so nasal palatal, [ɲ]. Davant de [tʃ]: *un txec* (u[ɲ tʃ]ec); davant de [ʃ]: *panxa* (pa[ɲʃ]a), *un xicot* (u[ɲ ʃ]icot); davant de [ʒ]: *àngel* (à[ɲʒ]el), *fan jersey* (fa[ɲ ʒ]ersei); davant de [y]: *mengen iogurt* (menge[ɲ y]ogurt); davant de [ʎ]: *enllestir* (e[ɲʎ]estir), *un llum* (u[ɲ ʎ]um).

- [l] davant de palatal es pronuncia [ʎ]. Davant de [tʃ]: *el txec* (e[ʎ tʃ]ec); davant de [ʃ]: *elxà* (e[ʎʃ]à), *el xicot* (e[ʎ ʃ]icot); davant de [ʒ]: *àlgebra* (à[ʎʒ]ebra), *el jardí* (e[ʎ ʒ]ardí); davant de [y]: *el iogurt* (e[ʎ y]ogurt); davant de [ɲ]: *el nyap* (e[ʎ ɲ]ap).

2.1.5. Velarització

- [n] davant de velar, [k] o [g], esdevé el so nasal velar, l'al·lòfon [ŋ]. Davant de [k]: *encara* (e[ŋk]ara), *pren cos* (pre[ŋ k]os); davant de [g]: *angúnia* (a[ŋg]únia), *un gat* (u[ŋ g]at).

- [l] davant de velar es velaritza i esdevé l'al·lòfon [ʎ]. Davant de [k]: *falcar* (fa[ʎk]ar), *el camió* (e[ʎ k]amió); davant de [g]: *alga* (a[ʎɣ]a), *el gat* (e[ʎ ɣ]at).

2.1.6. Nasalització

- [p] i [b] davant de [n] poden esdevenir el so nasal bilabial, [m], en un estil col·loquial: *hipnòtic* (hi[mn]òtic), *abnegació* (a[mn]egació).

En casos com aquest, cal tenir en compte el que hem exposat respecte a la sonorització, és a dir, [p], que és sord, seguit de consonant sonora, se sonoritza en [b]. I aquest so, en el context que ens afecta, al seu torn s'assimila a l'ordre nasal, [m].

A partir d'aquí, sempre que es produeixi una sonorització prèvia, la indicarem així: [p] → [b], per posar tan sols un exemple.

2.2. Assimilació a totes les característiques articulatòries del so següent

Aquest tipus d'assimilació porta al fet que la primera consonant s'adapta a totes les característiques de la consonant següent, és a dir, s'assimila totalment a aquesta, de manera que el resultat és una *geminació*, o sia una consonant doblada. En general, però, i salvant les excepcions, són possibles les dues solucions, amb assimilació o sense, que dependran bàsicament del ritme elocutiu i del registre emprats, i de la freqüència d'ús de les paraules afectades. Si el ritme és viu, té lloc l'assimilació; per contra, si és més pausat i acurat, la primera consonant no s'assimila a la que la segueix. Per aquesta raó, a continuació presentem les dues solucions, sempre que siguin possibles: en primer lloc, amb assimilació, i en segon lloc, sense assimilació. Nogensmenys, hem de tenir en compte que, en els casos en els quals no es dona l'assimilació, si la segona consonant és sonora, ja hem vist que sonoritza la precedent, però, en canvi, si és sorda, fa que la primera també es mantingui sorda.

Les assimilacions d'aquest tipus més freqüents en català són les que segueixen.

2.2.1. Assimilació a nasal

2.2.1.1. Oclusius bilabials assimilats a nasal bilabial

- [p] → [b] i [b] davant de [m] s'hi poden assimilar i esdevenen el so nasal bilabial, [m]: *capmoix* (ca[m m]oix), *cap martell* (ka[m m]artell); *submarí* (su[m m]arí). Sense assimilació: *capmoix* (ca[b m]oix), *cap martell* (ka[b m]artell); *submarí* (su[b m]arí).

2.2.1.2. Oclusius dentals assimilats a nasal bilabial

- [t] → [d] i [d] davant de nasal bilabial tendeixen a assimilar-s'hi i esdevenen [m]: *setmana* (se[m m]ana), *atmosfera* (a[m m]osfera), *gat mort* (ga[m m]

m]ort); *admetre* (a[mm]etre), *admirar* (a[mm]irar), *fred mortal* (fre[m m]ortal). Sense assimilació: *setmana* (se[dm]ana), *atmosfera* (a[dm]osfera), *gat mort* (ga[d m]ort); *admetre* (a[dm]etre), *admirar* (a[dm]irar), *fred mortal* (fre[d m]ortal). Tanmateix, en paraules d'ús molt freqüent, com *setmana*, etc., la pronúncia amb assimilació sembla l'única possible.

2.2.1.3. Oclusius velars assimilats a nasal bilabial

• [k] → [g] i [g] davant de [m], que es pronuncien com a nasal velar, [ŋ]: *acme* (a[ŋm]e), *dracma* (dra[ŋm]a); *dogma* (do[ŋm]a), *segment* (se[ŋm]ent), en estil col·loquial poden assimilar-se al so nasal següent, a [m]: *acme* (a[mm]e), *dracma* (dra[mm]a); *dogma* (do[mm]a), *segment* (se[mm]ent).

2.2.1.4. Oclusius dentals assimilats a nasal alveolar

• [t] → [d] i [d] davant de nasal alveolar, [n], s'hi poden assimilar i esdevenen [n]: *cotna* (co[nn]a), *pot nedar* (po[n n]edar); *quietud nefasta* (quietu[n n]efasta). Sense assimilació: *cotna* (co[dn]a), *pot nedar* (po[d n]edar); *quietud nefasta* (quietu[d n]efasta).

2.2.1.5. Oclusius velars assimilats a nasal alveolar

• [k] → [g] i [g] davant de [n], que es pronuncien com a nasal velar, [ŋ]: *aràcnid* (arà[ŋn]id), *tècnic* (tè[ŋn]ic); *cognom* (co[ŋn]om), *signe* (si[ŋn]e), en estil col·loquial poden assimilar-se al so nasal següent, a [n]: *aràcnid* (arà[nn]id), *tècnic* (tè[nn]ic); *cognom* (co[nn]om), *signe* (si[nn]e).

2.2.1.6. Oclusius dentals assimilats a nasal palatal

• [t] → [d] davant del so nasal palatal, [ɲ], pot esdevenir [ɲ]: *petit nyanyo* (peti[ɲ ɲ]anyo), *set nyaps* (se[ɲ ɲ]aps). Sense assimilació: *petit nyanyo* (peti[d ɲ]anyo), *set nyaps* (se[d ɲ]aps).

2.2.2. Assimilació a lateral

2.2.2.1. Oclusius dentals assimilats a lateral alveolar

• [t] → [d] i [d] davant del so lateral alveolar, [l], s'hi poden assimilar i esdevenen [l]: *atleta* (a[l]lleta), *atlàntic* (a[l]làntic), *piset luxós* (pise[l l]luxós); *quietud lànguida* (quietu[l l]ànguida). Sense assimilació: *atleta* (a[d]lleta), *atlàntic* (a[d]làn-

tic), *piset luxós* (pise[d l]luxós); *quietud lànguida* (quietu[d l]ànguida).

2.2.2.2. Oclusius dentals assimilats a lateral palatal

• [t] → [d] i [d] davant del so lateral palatal, [ʎ], esdevenen [ʎ]: *espatlla* (espa[ʎʎ]a), *ametlla* (ame[ʎʎ]a), *set llapis* (se[ʎ ʎ]apis); *sud llunyà* (su[ʎ ʎ]unyà), exemples en els quals el so dental s'assimila completament al so lateral següent. És molt més forçada la pronúncia sense assimilació, especialment en mots d'ús corrent, com *espatlla*, *ametlla*, o en sintagmes com *set llapis*, etc.: *espatlla* (espa[dʎ]a), *ametlla* (ame[dʎ]a), *set llapis* (se[d ʎ]apis); per contra, en *sud llunyà* no és estranya la no assimilació: (su[d ʎ]unyà).

2.2.3. Assimilació de nasals

• [n] davant del so bilabial [m] esdevé [m]: *enmig* (e[mm]ig), *tanmateix* (ta[mm]ateix), *són molts* (so[m m]olts). Aquí l'assimilació es dona sempre, ja que es fa automàticament i involuntàriament.

• [n] davant del so nasal palatal, [ɲ], s'hi assimila: *un nyanyo* (u[ɲ ɲ]anyo), *fan nyaps* (fa[ɲ ɲ]aps).

2.2.4. Assimilació de laterals

• [l] davant del so lateral palatal, [ʎ], també s'hi assimila: *el llum* (e[ʎ ʎ]um), *el llapis* (e[ʎ ʎ]apis).

2.2.5. Oclusius assimilats a altres oclusius

2.2.5.1. Oclusius dentals assimilats a oclusius bilabials

• [t] i [d], dentals, davant de [p] i [b], bilabials, es poden assimilar a aquests. Amb [t] + [p]: *totpoderós* (to[pp]oderós), *paret pintada* (pare[p p]intada); *fred penós* (fre[t p]enós); amb [d] + [b]: *futbol* (fu[bb]ol), *set boles* (se[b b]oles); *advocat* (a[bb]ocat), *sud borrascós* (su[b b]orrascós). Sense assimilació: *totpoderós* (to[tp]oderós), *paret pintada* (pare[t p]intada); *fred penós* (fre[t p]enós); *futbol* (fu[db]ol), *set boles* (se[d b]oles); *advocat* (a[db]ocat), *sud borrascós* (su[d b]orrascós).

2.2.5.2. Oclusius dentals assimilats a oclusius velars

• [t] i [d] davant dels sons oclusius velars, [k] i [g], es poden velaritzar i, doncs, assimilar-s'hi. Amb [t] + [k]: *bandit covard* (bandi[k k]ovard); *adquirir* (a[kk]irir), *fred contagiós* (fre[k k]ontagiós); amb [d] + [g]: *soldat gandul* (solda[g g]andul), *fred galopant* (fre[g g]alopant). Sense assimilació: *bandit covard* (bandi[t k]ovard);

adquirir (a[tk]irir), *fred contagiós* (fre[t k]ontagiós); *soldat gandul* (solda[d g]andul), *fred galopant* (fre[d g]alopant).

2.2.6. Assimilació del so fricatiu alveolar a fricatiu palatal

• [s] i [z] davant dels sons fricatiu palatal sord i sonor, [ʃ] i [ʒ], s'hi poden assimilar. Amb [s] + [ʃ]: *desxifrar* (de[ʃʃ]ifrar), *tres xicots* (tre[ʃʃ]icots); amb [z] + [ʒ]: *Masjoan* (Ma[ʒʒ]oan), *més geranis* (mé[ʒ ʒ]eranis). En aquests exemples, la no assimilació resulta difícil de dir. En tot cas, i per economia fonètica, es deixa de pronunciar el primer dels dos sons iguals, originàriament [s] o [z], en una pronúncia ràpida: *desxifrar* (de[ʃ]ifrar), *tres xicots* (tre [ʃ]icots); *Masjoan* (Ma[ʒ]oan), *més geranis* (mé [ʒ]eranis).

2.2.7. Assimilació de sibilants a vibrant

• [s] → [z] i [z] davant del so vibrant, [r], poden assimilar-s'hi i esdevenir [r], o bé, en una parla poc acurada, poden fusionar-se amb la consonant següent, vibrant, per la dificultat de pronunciar tant el grup [zr] com el so vibrant doblat, [rr]: *Israel* ([Irr]ael), o bé ([I]rael), *dues roses* (due[r r]oses), o bé (due [r]oses). Sense assimilació, en una parla acurada: *Israel* ([Izr]ael), *dues roses* (due[z r]oses).

• [ʃ] → [ʒ] i [ʒ] davant del so vibrant, [r], també poden assimilar-s'hi i esdevenir [r], o bé, en un parlar ràpid i descurat, poden fusionar-se així mateix amb la vibrant que segueix: *boix revell* (bo[r r]evell), o bé (bo [r]evell), *feix remullat* (fe[r r]emullat), o bé (fe [r]emullat). Sense assimilació, en una parla acurada: *boix revell* (bo[ʒ r]evell), *feix remullat* (fe[ʒ r]emullat).

En conclusió, les assimilacions tenen lloc essencialment en la posició implorsiva dins la síl·laba, de manera que un so en aquesta posició tendeix a assimilar-se al següent. Insistim en el fet que la pronúncia amb assimilació o sense depèn, bàsicament, del ritme en la parla, del registre usat i de la freqüència d'ús dels mots emprats en cada context concret. I l'assimilació al so que segueix es pot realitzar sobretot de dues maneres, sigui adoptant el seu lloc d'articulació, sigui adoptant-ne totes les característiques, la qual cosa fa que el resultat, en aquest segon cas, sigui una consonant doblada, és a dir, una *geminació*, que examinarem en un altre article. ♦